

Н. С. Піх

аспірант

Національної академії державного управління
при Президентіві України

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ГАРАНТУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ (ПУБЛІЧНОЇ) БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена дослідженню особливостей гарантування громадської (публічної) безпеки в Японії, країнах Латинської Америки та Австралії. Досліджено інституційні особливості та концептуальні засади гарантування громадської (публічної) безпеки в Японії, країнах Латинської Америки та Австралії, чинники, які впливають на стан громадської (публічної) безпеки у вищезначених країнах. Визначено рівні та інституції, на яких здійснюється гарантування громадської (публічної) безпеки та пріоритетні напрями державної політики, а саме профілактика та запобігання подій, які можуть становити реальну небезпеку для широкої громадськості. Проаналізовано бачення зарубіжних країн, де до загроз громадській (публічній) безпеці відносять не лише протиправні посягання, але й інші загрози, зокрема, природні, техногенні, соціокультурні тощо. Такий підхід дозволяє розглядати громадську (публічну) безпеку як наявний у державі рівень протидії зарозам різноманітного характеру нормальному стану життєдіяльності останньої, а також ступінь захищеності людини й суспільства. Це також передбачає, що держава й суспільство займають наступальну позицію щодо належного гарантування захисту життєво важливих інтересів громад (громадян) та превентивно протидіють наявним (імовірним) зарозам. Також у статті проаналізовано заходи інституційного, організаційного та спеціального характеру, які покликані об'єднати зусилля всіх зацікавлених сторін й оптимізувати матеріально-технічні витрати на гарантування громадської (публічної) безпеки. Доведено, що досвід зарубіжних країн гарантування громадської (публічної) безпеки являє собою комплекс заходів щодо гарантування належного захисту. Для цього вживається низка інституційно-організаційних заходів, які покликані об'єднати зусилля всіх зацікавлених сторін. Виявлені актуальні тенденції в гарантуванні громадської (публічної) безпеки на місцевому рівні, виокремлено успішні практики гарантування громадської (публічної) безпеки. Водночас показано, що адаптація в Україні загальноприйнятих демократичних підходів щодо гарантування громадської (публічної) безпеки не лише дасть змогу більш ефективно протистояти іноземному втручання у наші внутрішні справи, а й дозволить зробити реальні кроки на шляху до міжнародної інтеграції.

Ключові слова: громадська (публічна) безпека, громадський порядок, державна політика, місцеве самоврядування, громадські організації, міжнародний досвід.

Постановка проблеми. Сучасні підходи гарантування громадської (публічної) безпеки як на державному, так і на місцевому рівнях базуються на налагодженні партнерських зв'язків між органами державної влади, місцевому самоврядуванні із громадськими та неурядовими організаціями, науковими колами, окремими громадянами.

Вивчення досвіду успішних міжнародних практик гарантування громадської (публічної) безпеки є важливим для практичної їх реалізації в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів означеної вище

проблематики присвячено праці вітчизняних вчених В. Авер'янова, О. Бандурки, А. Басова, В. Василевича, І. Голосніченка, В. Дрьоміна, О. Костенко, Ю. Тихомирова, О. Шостко тощо. Однак, незважаючи на суттєвий внесок означеної плеяди дослідників у вивчення аспектів громадської безпеки, низка наукових положень залишається недоопрацьованою. Так, не завжди враховується аналіз успішного міжнародного досвіду в питаннях гарантування громадської (публічної) безпеки, не приділено належної уваги ефективним практикам місцевих ініціатив, взаємодії органів місцевого самоврядування із громадськістю.

Мета статті. Опрацювання міжнародного досвіду гарантування громадської (публічної) безпеки вимагає постановки низки наукових завдань, які потребують ретельного дослідження, а саме дослідити успішні практики гарантування громадської безпеки на міжнародному рівні. Метою дослідження є аналіз досвіду Японії, країн Латинської Америки та Австралії у сфері гарантування громадської (публічної) безпеки.

Виклад основного матеріалу. Японія є унікальною країною з багатьох причин. Її успіхи в питаннях гарантування громадської (публічної) безпеки можна пов'язати з низкою детермінант соціально-економічного, інституційно-організаційного, технологічного характеру. Розглянемо більш детально кожен із них.

Соціально-економічний розвиток Японії, країни із провідною економікою світу, сприяє формуванню низького рівня безробіття, потужного рівня соціального захисту населення та людського розвитку загалом, що, безумовно, сприяє гарантуванню високого рівня громадської (публічної) безпеки. Вагомі результати сталого економічного розвитку Японії надають можливість уряду країни спрямовувати значні ресурси на гарантування громадської (публічної) безпеки – підвищувати заробітну плату працівникам, матеріально заохочувати всіх причетних суб'єктів, задіяних у цій сфері, розширювати штат працівників за потреби.

Уплив інституційно-організаційних факторів гарантування громадської (публічної) безпеки в Японії обґрунтовується тим, що ця країна розташована на островах, тому є географічно автономною. Крім того, сильні багатовікові патріархальні традиції японського суспільства, повага молодшого покоління до осіб похилого віку, сприятливі умови виховання дітей, результативна система дошкільної та шкільної освіти, яка сприяє створенню теплих, доброзичливих, поважних стосунків між дітьми, батьками, вихователями та учителями, висока релігійність сформували особливий національний менталітет у населення, який характеризується високоморальними та культурними якостями. Усе це сприяє гарантуванню високого рівня громадської (публічної) безпеки в Японії, і рівень цей постійно підвищується.

Крім того, так звана «кастова» організаційно-економічна система, у фундамент якої закладена система прав й обов'язків кожного громадянина, передбачає його високу відповідальність та безпосередню участь у підтримці

належного рівня громадської (публічної) безпеки, збереглася в Японії й донині. Як наслідок, високий рівень взаємодопомоги та взаємодії населення, громадських організацій з органами місцевого самоврядування збільшує ефективність діяльності останніх.

Системна, довготривала реалізація політики орієнтування на місцеві громади в питаннях гарантування громадської (публічної) безпеки (так звана стратегія "community policing"), коли громада повністю несе відповідальність за своїх громадян та застосовує активну ініціативу в їх перевихованні за потреби, характерна для японського суспільства. Про таку практику свідчать численні приклади історії Японії, коли мешканці самостійно карали односельчанина, який порушував громадський порядок [2].

Як було вказано вище, громадські організації в Японії є активними учасниками гарантування громадської (публічної) безпеки. До їх основних функцій відносять: просвітницьку діяльність серед громадян та їх інформування, тісну взаємодію з органами місцевого самоврядування, профілактика злочинності, соціально-виховна робота з підлітками, участь в організації протипожежної безпеки, організація заходів із прибирання громадських місць, роз'яснювальна робота. Серед них – «Федерація запобігання злочинності», «Старші брати й сестри», асоціації батьків і вчителів, квартальні та сусідські комітети, чисельні асоціації відвернення розбійних нападів на установи та будинки. Ефективність їх діяльності дуже висока, що обґрунтовується високим рівнем довіри та поваги японців до інститутів влади.

Японія є визнаним світовим лідером у сфері інформаційних технологій. Постійний науково-технічний прогрес та імплементація його результатів в усі сфери розвитку країни вагомо сприяють гарантуванню високого рівня громадської (публічної) безпеки. Чисельні програми для мобільних пристроїв, інформація для якої постійно поповнюється з баз даних поліції та інших органів правопорядку, безпілотні літальні апарати, оснащені GPS-датчиками для здійснення патрулювання певної території, зумери, які видають потужні звукові для оповіщення про небезпеку – все це дозволяє мешканцям в режимі "on-line" відслідковувати події, які порушують громадський порядок, та сформувати траєкторію життя таким чином, щоб уникати найбільш криміногенних і небезпечних місць. Схвальне ставлення громадян

до впровадження результатів прогресу у сферу гарантування громадської (публічної) безпеки підтверджується збільшенням попиту на відповідну продукцію.

Японська модель гарантування громадської (публічної) безпеки на місцевому рівні підтримується в багатьох країнах Латинської Америки та інших країнах світу.

Інституційно через постійні громадянські війни та конфлікти, високий рівень безробіття та бідності, низький рівень довіри до інститутів влади, усталені традиції громадян вирішувати спори насильницьким способом, низький рівень ефективності системи правосуддя країни Латинської Америки завжди характеризувались як країни з низьким рівнем громадської (публічної) безпеки.

Так, не зважаючи на високий рівень злочинності у Бразилії, місцеві програми гарантування громадської (публічної) безпеки мають, як правило, профілактичний характер та соціально-економічну спрямованість. «Громадянин-резервіст», «Територія миру», «Жінки миру», «Малюю свободу, малюю громадянство» – ці програми, як правило, спрямовані на соціальну підтримку незахищених верств населення та створення умов для розвитку ринку праці. В основному, питання гарантування громадської (публічної) безпеки на містах слабо контролюються, що призводить до підвищення рівня організованої злочинності, насильства та наркозлочинності. Останнім часом кількість таких програм у Бразилії постійно збільшується. Ці спеціальні профілактичні програми розробляються за активної підтримки національних та міжнародних дослідницьких установ. Характерною сучасною тенденцією є те, що активними учасниками зазначених програм стають громадські організації, волонтери, місцеві громади. Так, профілактична програма «Fica Vivo» («Залишайся живим») є яскравим прикладом успішної взаємодії місцевого самоврядування, поліції та громадськості [1].

Профілактична програма «Дії громади Санту – Антоніо» – вдалий приклад за участі результативної взаємодії органів місцевого самоврядування, поліції, приватного бізнесу і громадськості. Органи місцевого самоврядування та поліція надають дозвіл і координують діяльність охоронних структур, які функціонують на окремих приватних підприємствах. Ці охоронні структури разом із волонтерами патрулюють вулиці, громадські місця, гарантуючи безпеку мешканців.

Стратегії гарантування громадської (публічної) безпеки у Бразилії охоплюють заходи організаційно-економічного, соціального та кримінологічного характеру, а саме розвиток виробничої сфери, боротьбу з безробіттям, економічну підтримку соціально незахищених верств населення, зниження майнової поляризації населення. Активно використовуються результати соціологічних досліджень, які здійснюються як національними так і міжнародними організаціями. Наприклад, результати досліджень фахівців Управління ООН із наркотиків та злочинності, які досліджують сучасний стан злочинності та надають Уряду Бразилії відповідні рекомендації. Національні регіональні дослідницькі організації та центри, такі як Дослідницький центр із питань громадської безпеки і громадянства, Латиноамериканський факультет соціальних наук, Дослідницький центр із питань злочинності і громадської безпеки є активними учасниками процесів гарантування громадської (публічної) безпеки у Бразилії.

На державному рівні гарантування громадської (публічної) безпеки реалізується Національною програмою з питань публічної безпеки і громадянства, складниками якої є національна профілактичні програми. Так, програма «Парки миру» спрямована на соціалізацію молоді і представників групи ризику, їх залучення для організації місць відпочинку населення та модернізації суспільного простору. Профілактична програма «Надайте скаргу» спрямована на активізацію громадянської позиції та надання правоохоронним органам інформації про порушення громадської (публічної) безпеки. Профілактична програма «Розмови про відповідальність» має за мету налагодження доброзичливих стосунків між поліцією та місцевими мешканцями.

У Колумбії реалізація місцевих стратегій підвищення рівня громадської (публічної) безпеки проводиться за активної підтримки регіональних наукових центрів та міжнародних організацій. Успішний приклад такої взаємодії демонструє місто Медельїн, де підвищити рівень громадської (публічної) безпеки в разі вдалось завдяки впровадженню системи заходів, а саме: тісній взаємодії місцевих органів влади із громадськими організаціями, які користуються високим авторитетом у місцевого населення; реалізації концепції колективної відповідальності, відповідно до якої всі члени суспільства мають опікуватись питаннями безпеки; сут-

тевому посиленню фінансування соціальної сфери; проведення діалогу із представниками організованої злочинності про припинення активного й відкритого протистояння владним структурам. Міжнародні організації також активно сприяють цьому, наприклад, реалізація профілактичної програми ООН «Більш безпечні міста» мета якої – використання альтернативних джерел отримання інформації про злочини; програма «Обсерваторія безпеки» та створення спеціального дослідницького спостережного центру з питань безпеки, фахівці якого професійно оцінюють ефективність різних за спрямованістю стратегій гарантування безпеки; профілактична програма «Відповідальний та безпечний бізнес», спрямована на запобігання в Колумбії відмиванню брудних коштів, одержаних злочинним шляхом; програма «Богота», спрямована на активізацію громадян у самостійному визначенні їх соціальних проблем у сфері освіти, працевлаштування, комунального господарства та зверненні до органів влади із пропозиціями щодо їх вирішення.

Чилі вважається країною з високим рівнем гарантування громадської (публічної) безпеки серед країн Латинської Америки. Інституційно це пояснюється так: особливостями географічного розташування Чилі та віддаленістю від світового наркотичного центру, яким вважають Колумбію, Гватемалу й Перу. Підвищенню рівня гарантування громадської (публічної) безпеки в Чилі є те, що урядом та місцевими органами влади приділяється більша увага реалізації спеціальних програм із залученням на добровільних та безоплатних засадах громадян, громадських і неурядових організацій. Одним із вдалих проєктів є програма «Безпечна громада», яка полягає у фінансовій та організаційній підтримці з боку Уряду Чилі тих муніципалітетів, громадських організацій та окремих громадян, які беруть активну участь у гарантуванні безпеки [5]. Основою реалізації проєкту є створення місцевих громадських рад із питань безпеки, які покликані координувати здійснення місцевим населенням та поліцією заходів із гарантування безпеки. Програма «Квадрант» є ще одним удалим прикладом запровадження заходів гарантування громадської безпеки в певному районі проживання через залучення місцевих мешканців до патрулювання вулиць; участі у просвітницьких й агітаційних заходах.

Особливістю реалізації стратегій підвищення громадської (публічної) безпеки та попере-

дження злочинності в Австралії є те, що для її реалізації активно об'єднуються різні державні інститути влади та організації, органи місцевого самоврядування, поліція, засоби масової інформації, бізнес, населення. Завдяки тісній співпраці підвищується рівень довіри між владою, бізнесом та суспільством, а також рівень відповідальності громадян. Наприклад, програма «Припинення злочинів», яка реалізується громадською організацією, є невід'ємним складником національної правоохоронної системи Австралії. Різноманітні грантові програми реалізації ініціатив в області громадської (публічної) безпеки, які активно підтримуються департаментами штатів. Наприклад, грантова програма від Фонду громадської безпеки Нового Південного Уельсу для місцевих громад надається для впровадження інноваційних проєктів, спрямованих на зниження злочинності, асоціальної поведінки та допомоги постраждалим громадянам [4].

Ще один яскравий приклад успішної ініціативи взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості – реалізація в м. Мандурі програми «Безпечне нічне таксі». Метою програми є підвищення рівня безпеки під час поїздок на таксі, зниження загального рівня порушень – пограбування, ухилення від плати за проїзд, порушення правил дорожнього руху. Завдяки реалізації цієї місцевої ініціативи було встановлено системи відеоспостереження на вулицях, оновлені дорожні знаки, організована охорона зон паркування таксі в нічний час, покращено вуличне освітлення, побудовано нові стоянки таксі.

Ще одна місцева ініціатива обмеження громадської антисоціальної поведінки та підвищення громадської (публічної) безпеки в Австралії – програма протидії наслідкам уживання спиртних напоїв «Сухі зони» – активно реалізується в багатьох містах та громадах. У різних локаціях (торгових центрах, парках, резиденціях, пляжах, центральних площах) розташовані обмежувальні знаки, які вказують на організовану вільну від алкоголю «суху зону», на території якої заборонено вживати спиртні напої.

Успішна практика реалізації програм ефективної взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості з метою підвищення громадської (публічної) безпеки активно впроваджена в різних країнах. Так, програми підтримки та захисту людей похилого віку «Good Morning Call», яка впрова-

джена та реалізується громадськими спільнотами у Великій Британії, вирішують проблеми соціальної ізоляції людей похилого віку. Результати оцінки реалізації цієї програми демонструють підвищення ефективності запобігання нещасним випадкам. У країнах Азії також реалізуються подібні програми соціальної підтримки людей похилого віку.

Висновки і пропозиції. Отже, аналіз успішних міжнародних практик гарантування громадської (публічної) безпеки показує, що висока їх результативність досягається завдяки вмілому поєднанню взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та окремих громадян. Важливе значення має соціально-економічний вектор гарантування громадської (публічної) безпеки, який проявляється в боротьбі з бідністю, розвитку виробничої сфери, вирішенні питань працевлаштування, державній підтримці соціально незахищених верств населення тощо.

Список використаної літератури:

1. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О.Г.Білорус, Д.Г.Лук'яненко та ін. ; керівн. авт. кол. і наук. ред. О.Г.Білорус. Київ : КНЕУ, 2017. 733 с.
2. Морозов Н.А. Преступность и борьба с ней в Японии. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2015. 208 с.
3. Проблеми протидії злочинності : підруч. / О.Г. Кальман, І.М. Козьяков, В.В. Куц та ін. ; за ред. О.Г.Кальмана. Харків : Новасофт, 2010. 352 с.
4. Разительные результаты по всему миру Электронный ресурс. Режим доступа : <https://publications.america.gov/>.
5. Dammert L. La Prevencion del Delito en Chile / L. Dammert, A. Lunecke / Centro de Estudios en Seguridad Ciudadana (CESC), 2018.
6. Criminal justice system of Japan. *Електронний ресурс*. Режим доступу: http://dictionary.sensagent.com/criminal_justice_system_of_japan/en-en.
7. Wood A. Japan May Offer A Way Forward For Better Community Policing in Bibb County. Режим доступу: <http://maconmonitor.com/2018/03/26/japanese-kobans-community-policing>.

Pikh N. S. International experience in ensuring civil (public) security

The article is devoted to the study of the features of public security in Japan, Latin America and Australia. Institutional features and conceptual frameworks for ensuring public security in Japan, Latin America and Australia, factors that influence public security in the above-mentioned countries are explored. The levels and institutions at which public security is provided and priority directions of public policy are identified, namely the prevention of events that may pose a real danger to the general public. The analysis of foreign countries' views, where threats to public security include not only unlawful encroachments, but also other threats, in particular, natural, technogenic, socio-cultural, etc. This approach allows us to consider public security as existing level of counteraction to threats of various characters in the state to the normal state of life of the latter, as well as the degree of protection of man and society. It also implies that the state and society take an offensive stance on the proper protection of the vital interests of communities (citizens) and preventively counteract existing (probable) threats. Also, the article analyzes measures of institutional, organizational and special nature, which are intended to unite the efforts of all interested parties and to optimize the logistical costs for ensuring public security. It is proved that the experience of foreign countries in providing public security is a complex of measures for ensuring adequate protection. In order to do this, a series of institutional and organizational measures to unite the efforts of all stakeholders are being taken. Relevant tendencies in providing public security at the local level have been identified, and successful practices of providing public security have been determined. At the same time, it has been shown that the adaptation of generally accepted democratic approaches to ensuring public security in Ukraine will not only be able to more effectively resist foreign interference in our internal affairs, but also allow us to take real steps towards international integration.

Key words: public security, public order, state policy, local government, public organizations, international experience.